

Observation av hur och om ett sociokulturellt lärande fungerar under en ridlektion

Umeå Universitet
Vuxnas lärande 50 % vt -09
25 mars 2009
Ylva Larsson

Inledning

Ridundervisningen kommer ur den militära skolan, och det är inte mer än 40 år sedan utbildningen av ridlärare övergick från militär till civil regi. Eftersom jag själv började rida i slutet av 60-talet har jag instruerats både av ridlärare ur den gamla skolan och den som gäller i dag. Medan de gamla militärerna gav order och krävde att alla eleverna utförde dessa samtidigt – och det dessutom var fler ekipage på lektionerna, och i mindre ridhus, så det kanske behövdes – handlar det i dag om att lära eleverna rida självständigt.

Själv har jag inte ridit i reguljär ridskolegrupp på uppemot 30 år, men hoppade in på reservplatser i en dressyrträningsgrupp en snöig vinter för tre år sedan då det var besvärligt att hålla igång mina egna hästar. Jag har därför valt att observera denna grupp, dels för att eleverna är ganska avancerade och vana vid att både ta instruktion och att ta den av aktuell ridlärare, och dels för att de involverade känner mig och jag dem; de behöver inte känna överdriven misstänksamhet inför momentet och jag vet ungefär på vilken bog de olika individerna kommunicerar.

Bakgrund

En sociokulturell syn på lärande innebär att lärandet sker i kommunikation med andra människor. "Ett utgångsantagande i ett sociokulturellt perspektiv på utveckling och lärande är (...) att människor handlar inom ramen för praktiska och kulturella sammanhang och direkt eller indirekt samspel med andra. (...) I motsats till kognitivismens fritt svävande intellekt som tänker och behandlar information som det vill, eller Piagets miniatyrvetenskapsman som upptäcker världen på egen hand och utan styrning av andra, uppfattas människor som deltagare i en social interaktion." (Säljö 2000 s. 104)

Den sociokulturella synen kan sägas vara det tredje benet i de tre större inlärningsteorierna, där de övriga två är behaviourismen och kognitivismen. Behaviourismen står för den empiristiska traditionen (genom sinnesintryck) och registrerar det yttre beteendet som mätare på inlärning. Kognitivismen företräder en rationalistisk tradition (tankebearbetning) och innebär att fundera ut lösningar. Det sociokulturella perspektivet är att tillägna sig kunskap tillsammans med andra personer, och att man gemensamt bidrar till en helhet som blir större än den del den enskilde individen skulle uppnått. Det anses att inlärningen befästs djupare med en sociokulturell metod än med de två övriga, eftersom individen får närma sig problematiken från sin egen utgångspunkt och vända och vrida på den tillsammans med andra och tillägna sig deras infallsvinklar.

Gruppens olika kompetenser bidrar också till att de som befinner sig på en lägre kompetensnivå med hjälp av andra tar språnget till en högre, vilket beskrivs som zone of proximal development (ZPD; utveckling till nästa zon).

Svagheter i ett sociokulturellt synsätt kan vara att deltagarna delar upp uppgifterna mellan sig och bara lär sig varsin lilla del, att blyga deltagare inte kommer till sin rätt i fysisk muntlig grupparbetsform eller att lata deltagare åker snålskjuts på andra i gruppen.

Under en ridlektion har eleverna inte många tillfällen att utbyta erfarenheter med varandra. Det är ridlärarens ord som gäller, men för att det ska fungera måste eleven våga fråga, om denne inte är säker på att ha förstått. Det gäller också för ridläraren att vara så tydlig som möjligt, och registrera vilken typ av instruktion olika elever tar till sig bäst; ridlärarens uppgift är bland annat att lära ut en fysisk känsla för rytm och

inverkan, både på elevens egen kropp och på hur denne kan påverka hästen. I det sociokulturella lärperspektivet får även artefakten hästen inbegripas, eftersom dennes återkoppling på ryttarens inverkan är en källa till lärande.

Inom kognitivismen återfinns konstruktivismen. Detta synsätt innebär att individen själv konstruerar sin kunskap (i stället för att passivt ta emot den). I samband med ridlektioner skulle detta kunna vara elevens tolkning av vad ridläraren säger och återkopplingen från hästen.

En applikation av social konstruktivism betyder här att ridlärare och elever delar en gemensam språkplattform, som i sin tur stammar från den utbildning som svenska ridlärare har. Den senare har en terminologi som arbetats fram med ett betydande inslag från tyskan. Den gamla tyska ridläran är fortfarande bas för skolridning världen över, medan dess tolkningar kan bli mer lokala eller anpassade efter omständigheter som förmåga, erfarenhet, ålder eller exempelvis inriktning inom hästsporten.

Ytterligare en aspekt på social konstruktivism är språkplattformen mellan ridlärare och specifika elevgrupper. Unga elever i en handikappgrupp kan bli ombedda att styra hästen mot bilden av en liten elefant, som hänger på ridhusväggen, elever i en nybörjargrupp kan få uppmaningen att räkna takbjälkar som de passerar under, medan en elev i en avancerad grupp kan få uppgiften att jämföra rakriktningen hos hästen hon eller han sitter på med rakriktningen hos en häst samma elev red de föregående fyra veckorna.

Radikal konstruktivism är applicerbart på ridning såtillvida att eleven lär sig såväl från ridlärarens muntliga instruktioner som från sina egna motoriska och kinestetiska framsteg på hästryggen. Den subjektiva individuella erfarenheten är förutsättningen för att kunna få den omedelbara återkoppling som krävs i en inlärningsituation av fysisk art. Ridlärarens roll är här att leda eleven till den upplevelsen.

Utifrån sociokulturella synsätt kan båda aspekterna på konstruktivism kopplas med den gemensamma terminologin som finns inom ridsporten. Den sociala rakt av, för gemensam förståelse av företeelser inom ridsporten medan den radikala blir mer subtil, genom att det här blir såväl ridlärarens vägledning som återkopplingen från artefakten hästen som utgör det sociokulturella perspektivet.

Observationen kan delvis komma att ske enligt behaviouristiska riktlinjer, eftersom inläringen kan avläsas av förändringar i det yttre beteendet, men studien gäller kommunikationen inom gruppen.

Utgångspunkten för studien är att undersöka om det förekommer ett sociokulturellt lärande under en ridlektion, och i så fall hur det sker. Frågan är alltså om samspelet med andra deltagare är särskilt stort i situationen. Studien tar också upp hur mätbar en radikal konstruktivism är under en ridlektion, det vill säga, hur eleven själv lär sig genom återkopplingen från hästen.

Syfte och frågeställningar

Syftet är att observera hur ridlärare och elever interagerar i undervisningen under en ridlektion i dressyr på Sörsjö ridcenter i Värnamo, och i vilken utsträckning man kan beskriva ett sociokulturellt lärande.

Hur ofta rapporterar eleven tillbaka till ridläraren; ställer en konstaterande fråga för att försäkra sig om att ha uppfattat budskapet? Hur ofta reflekterar (exempelvis berömmar, korrigerar, ser nöjd ut, slappnar av, upprepar den nya kunskapen) eleven hästens återkoppling? Hur ofta sker interaktion mellan eleverna?

Metod

Observationen skedde på Sörsjö Ridcenter i Värnamo torsdagen den 5 mars 2009. Personerna att studera var tjänstgörande ridlärare och eleverna i dressyrträningsgruppen kl 18.45-19.45. Valet föll på denna grupp, då observatören känner ridlärare och elever, och således kan smälta in utan att de inblandade behöver notera en främmande person som tar uppmärksamheten från gängse rutiner. Observatören har befunnit sig på läktaren och registrerat kommunikationen i ett i förväg upprättat protokoll. Nackdelen med att välja kända deltagare kan vara att den privilegierade observatören har förutfattade meningar och drar förutfattade slutsatser. I den aktuella observationen minimerades den risken genom att löpande protokoll fördes över antalet interaktioner och dessas art.

Instrument

"Det går inte heller att registrera allting och därför behöver man bestämma sig för om man är intresserad av *inhåll* eller *process* under en gruppträff, *samspelet* mellan individerna, *vilka bidrag* deltagarna kommer med eller vissa specifika aspekter" (Bell, 2006 s, 192).

Beslutet i denna studie blev att registrera samspelet, i mindre mån vilka bidrag deltagarna kom med samt den specifika aspekten återkopplingen från hästen, vilken skulle bädda för en radikal konstruktivism.

Protokoll gjordes för frågeställningarna. Vid ridlektionen deltog fyra elever, vilka benämndes A, B, C och D. Varje gång en elev yttrade sig skrevs ett streck i kolumnen för typen av yttrande. Frågorna, som var i enlighet med studiens frågeställningar, redovisas i bilaga 1. De vanligaste frågorna från eleverna fördes i särskilda anteckningar, liksom hur lektionen gick till. Detta redovisas också i bilaga 1.

Procedur

En vecka i förväg tillfrågades och informerades instruktören per telefon och gav sin tillåtelse till observationen. Eleverna tillfrågades och informerades omedelbart före lektionen. Det senare var en chansning, men elever och observatör har känt varandra sedan flera år, och det fanns ingen särskild anledning för eleverna att säga nej. Det gjorde de inte heller, tvärtom tyckte de att studien var intressant och ville veta mer. Jag placerade mig stående på kortsidesläktaren. Här fanns inga andra åskådare och deltagarna rörde sig i ett överblickbart relativt smalt synfält. Härifrån fördes protokoll och anteckningar. Temperaturen tillät kulspetspenna.

Databehandling

Data från protokollet sammanställdes och summerades. Medelvärden framräknades, dock ej medianvärden, eftersom endast fyra elever deltog, och det då skulle få bli medelvärden av två elever. Dessutom är fyra ett litet statistiskt underlag. Noterades även i vilken grad de enskilda eleverna dominerade kommunikationen.

Data från anteckningarna gav vilken kommentar som var den vanligaste, redovisade ett avbrott för en elev samt ridlärarens avslutning av lektionen och en spontan uppfattning om atmosfären vid observationstillfället.

Resultat

Detaljerade uppgifter framgår av Bilaga 1.

Hur ofta rapporterar eleven tillbaka till ridläraren; ställer en konstaterande fråga för att försäkra sig om att ha uppfattat budskapet?

Medelvärdet var 4,25 gånger för en fråga som eleven ställer. Detta under en

entimmas lektion, varför det inte sker mycket samtal under en ridlektion.

Spridningen ligger mellan 2 och 6 gånger.

Eleverna rapporterade också tillbaka som konstaterande. Här blev medelvärdet 18 gånger, spridningen 15 till 21. Detta skedde flera gånger först efter att ridläraren ställt frågan "Är du med?"

Vid några tillfällen utökade ridläraren sin förklaring. Här var medelvärdet 6,5 gånger till enskild elev, spridningen 5 till 8. Utökad förklaring där ridläraren vänder sig till en elev men fortsätter till alla skedde endast en gång.

Som en avslutning på en instruktion, och när eleven försökt utföra denna, gavs ibland en kort uppmuntran eller stöd. Medelvärdet var 0,75 gånger, det vill säga det inträffade endast vid tre tillfällen.

Hur ofta reflekterar (exempelvis berömmar, korrigerar, ser nöjd ut, slappnar av, upprepar den nya kunskapen) eleven hästens återkoppling?

Denna parameter gick inte att mäta vid observationstillfället. Trots att det bara var fyra ekipage vid lektionen och jag stod placerad vid ena långsidan, kunde jag inte följa vart och ett av dem när de var fördelade över ridhuset. Sett i efterhand kan en sådan observation sannolikt bara utföras på ett eller högst två ekipage samtidigt, och då bör ryttarna muntligt meddela återkoppling.

Hur ofta sker interaktion mellan eleverna?

Inte alls. Under ridlektionen talade inte eleverna med varandra överhuvudtaget, inte ens under skrittpauserna.

Analys

Den sociokulturella synen på ridlektionen får ses ifråga om elevens och ridlärarens interaktion, eftersom eleverna inte alls kommunicerade med varandra. Även kommunikationen mellan ridlärare och elev får ses som sparsam. Ridläraren fick flera gånger fråga efter gensvar från eleven, för att försäkra sig om att denne förstått. Den radikala konstruktivismens möjligheter visade sig inte gå att mäta, eftersom det skulle krävt att jag kunnat ha obrutet fokus på fyra olika håll under en timmas tid. Här skulle jag ha bett eleverna i förväg om att ge mig en verbal signal, men dels skulle det stört lektionen, dels är det inte troligt att jag kunnat hålla isär fyra olika signalgivare eller höra alla i en lokal med måtten 40x20 meter.

Diskussion

Ett sociokulturellt lärande i dess fulla potential, det vill säga att eleverna även lär av varandra, förekommer inte under ridlektioner. Inlärningsituationen innebär att eleverna såväl bearbetar instruktionen från ridläraren som återkopplingen från hästen, förutom att de sitter på och manövrerar levande djur i rörelse. Det tycks som om den mänskliga begränsningen ligger vid dessa tre uppmärksamheter.

Jag skulle kunna tänka mig att de tillfällen där ridelever skulle kunna lära av varandra under en lektion är om de tränar på något som innefattar fler artefakter, exempelvis hinder, och en elev frågar en annan om vilken ordning det nu var de skulle hoppas. Här blir emellertid inte någon utvecklande ny kunskap avhandlad. Ett annat skulle kunna vara vid ridning i kadrilj, där ryttarna får lära sig anpassa tempot och vägarna efter den de rider med i par, men där får det oftast röra sig om tyst kunskap.

Däremot får sägas att i 40-årsperspektivet, som nämndes i observationens inledning, är ridlektionen mer sociokulturell i dag, eftersom dialog finns med ridläraren. I den aktuella observationen var det visserligen till stor del ridläraren som genererade

dialogen, men det innebär också att ridlärarens syn på lärande förändrats under tidsperioden.

Dessutom är det sociokulturella synsättets ZPD väl erkänt inom ridning. Den som rider i en grupp där de andra eleverna har kommit längre höjer sig snarare mot deras nivå än ökar sin kompetens i en grupp där övriga elever ligger på samma nivå eller lägre. Här handlar det dock inte om att lära av de andra eleverna, utan om att få nya utmaningar och lära sig klara dem.

Naturligtvis kan invändas att observationen är mycket för liten för att ge en statistiskt säker spegel av verkligheten. Däremot var antalet interaktioner inte större än att de kunde noteras utan att någon missades.

För den som har erfarenhet av ridning tycks det som att den radikala konstruktivismens synsätt är vad som mest stämmer överens med inlärning i samband med ridning. Annars skulle en levande häst vara onödig i sammanhanget. Den subjektiva individuella erfarenheten som eleven kopplar ihop själv med återkopplingen från artfakten hästen blir däremot inte utvecklad utan ledning av en kunnig handledare, varför ett mått av sociokulturell dialog också krävs.

Nu visade det sig svårt att mäta elevens återkoppling från hästen i den aktuella observationen. Detta skulle emellertid kunna göras under förhållanden beskrivna i analysavsnittet.

Om man vill öka det sociokulturella lärandet i samband med ridning skulle man kunna tänka sig att ridläraren ger eleverna uppgifter att lösa tillsammans till nästa lektion. Det förutsätter att eleverna träffas avsuttet, eftersom det är tidskrävande att under lektionen både rida och diskutera samtidigt inom gruppen. I en dressyrgrupp skulle uppgifterna kunna handla om att teoretiskt diskutera en ridteknisk manöver eller att tillsammans träna exempelvis bålstabilitet på balansboll eller övningar i att kunna röra kroppsdelar oberoende av varandra.

Referenslista

Backman, Jarl (2008). *Rapporter och uppsatser*. Lund : Studentlitteratur

Bell, Judith (2006). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund : Studentlitteratur

Olofsson, Anders (2000). *Konstruktivism i datorbaserade lärmiljöer*. Pedagogiska institutionen, Umeå universitet.

Säljö, Roger (2000). *Lärande i praktiken : ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm : Norstedts akademiska förlag

Bilaga 1

Protokoll och anteckningar från observationen, utförda den 5 mars 2009

Fråga	Elev A	Elev B	Elev C	Elev D
-------	--------	--------	--------	--------

1. Elev rapporterar tillbaka till ridläraren som fråga:

	4	6	2	5
--	---	---	---	---

Medelvärde: 4,25 ggr

2. Elev rapporterar tillbaka till ridläraren som konstaterande:

	20	16	15	21
--	----	----	----	----

Medelvärde: 18 ggr

3. Ridläraren ger utökad förklaring till enskild elev:

	7	6	5	8
--	---	---	---	---

Medelvärde: 6,5 ggr

4. Ridläraren ger utökad förklaring till enskild och fortsätter till alla:

			1	
--	--	--	---	--

Medelvärde: 0,25 ggr

5. Ridläraren avslutar en förklaring med kort uppmuntrande stöd efter elevens försök:

	1	2		
--	---	---	--	--

Medelvärde: 0,75 ggr

6. Interaktion mellan elever:

	0	0	0	0
--	---	---	---	---

Medelvärde: 0 ggr

7. Elev ställer direkt fråga till ridläraren:

			1	5
--	--	--	---	---

Medelvärde: 1,5 ggr

8. Ridläraren ställer direkt fråga till elev:

1 1 1

Medelvärde: 0,75 ggr

9. Eleven reflekterar hästens återkoppling:

Klarade inte att observera detta på fyra ekipage. Får utföras på ett, högst två ekipage i taget, där ryttarna muntligt meddelar återkoppling

10. Antal interaktioner:

32 31 25 40

Medelvärde: 32 ggr

Elev D:s häst var nyskodd och visade sig öm i fötterna, fick bytas under lektionen, därav visst bortfall av kommunikation ifråga om elev D under tiden hon hämtade annan häst.

Vanligaste elevkommentaren enligt parameter 2 var "Ja". Flera gånger kom kommentaren först efter ridlärarens fråga "Är du med?"

Ridläraren gick igenom hur lektionen utfallit före avsittning, och avslutade med att fråga om någon hade några frågor. Ingen hade några frågor om ridlektionen, däremot ställdes en fråga om hästen som var nyskodd och en om ridlistan. Ridläraren informerade om temaveckan när lektionshästarna vilar och eleverna har andra aktiviteter veckan därpå, inga frågor ställdes om denna. Stämningen var god, alla tycktes nöjda med sin lektion.

Lektionen inleddes med volter och volt tillbaka i skritt. Samma arbete utfördes i trav, samt volter i ridbanans hörn. Arbetet syftade till att lösgöra hästarna. Galopparbetet följde delvis samma mönster, med volter i hörnen. Arbetet skedde i båda varven. Ett pass där traven ökades på långsidorna följde, där eleverna skulle uppmärksamma att ha hästarna i balans före hörnpasseringen. Därefter reds rörelsen sluta i skritt och trav, ett steg innanför spåret, sedan en övning i skritt och trav där eleverna red sluta några steg efter en volt i hörnet, följt av en volt mitt på långsidan. Ridläraren instruerade om sitsar, tempo, vägar och bjudning.